

KÜRESEL GÜVENLİĞİN DEĞİŞKEN YAPISI VE TERÖR ÖRGÜTLERİ ÜZERİNE ETKİSİ: DEAŞ TERÖR ÖRGÜTÜ ÖRNEĞİ¹

THE VARIABLE STRUCTURE OF GLOBAL SECURITY AND ITS IMPACT ON TERRORIST ORGANIZATIONS: DAESH TERRORIST ORGANIZATION CASE

İsmail SEVİNÇ*, Veysel BABAHANOĞLU**

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, isevinc@erbakan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4229-8760>

** Öğr. Gör., Düzce Üniversitesi, Akçakoca Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü, Adalet Programı, veyselbabahanoglu@duzce.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3734-7430>

ÖZ

İnsan yaşantısının kendinden çok daha uzaklarda alınan kararlar ve gerçekleşen olaylar sonucunda şekillendiği küreselleşme sürecinde güvenlik konusunda da çeşitli değişimler yaşanmıştır. Uluslararası siyasette küreselleşme ile birlikte yaşanan güç dengelerindeki değişim, devletlerin ve insanların risk ve tehdit algılarındaki değişim beraberinde güvenlik konusunda da çeşitli dönüşümlerin yaşanmasını zorunlu kılmıştır. Yaşanan bu değişim ile birlikte güvenlik kavramı herkesin üzerinde uzlaştığı, sınırlarını çizemediği bir alan olmaktan uzaklaşmıştır. İnsan hareketliliğinin dünya genelinde sınır tanımadan hızlı ve kolay biçimde gerçekleşmesi, kapitalistleşme ile birlikte ekonomik hareketliliğin uluslararası ticarete yoğunlaşması, internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte sanal bir dünyanın oluşması çok yönlü ve çok boyutlu bir güvenlik algısını da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda güvenlik, ulus devletlerin askeri anlamdaki güvenlik anlayışından başta toplumsal olmak üzere siber güvenlik, çevre güvenliği, ekonomik güvenlik ve insani güvenlik vb. alanlara evrilmiştir.

Güçlenen, genişleyen ve derinleşen küreselleşme olgusu, sınırların ortadan kalkmasını, sosyal, siyasal ve ekonomik hızlı dönüşümleri ortaya çıkarmış ve bu dönüşüm devlet dışı aktörlerin sayısını ve gücünü artırmıştır. Tüm bu dönüşümler güvenlik kavramında da baş döndürücü bir değişimin araçları olmuştur. Aktörler arası çıkar çatışmaları güç rekabetini ve çatışmayı doğurmuştur. Ayrıca küreselleşmenin olumsuz etkileri dışında demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, adil bölüşüm olmasa da ekonomik büyüme vb. olumlu katkıları güvenliği salt askeri içerikli olmaktan çıkarmış, anılan boyutları katmıştır.

Küreselleşme ile birlikte terör örgütlerinin de dâhil olduğu tüm aktörler daha esnek, daha hızlı hareket edebilen, kaynak çeşitliliğine sahip ve zaman zaman da uluslararası meşruiyetten uzak tutumlar içine girebilmektedirler. Bu durum güvenliği diğer aktörler için daha önemli ve kritik bir olgu haline de dönüştürmektedir. Bu bağlamda terör örgütleri, bilgiye, beşeri ve ekonomik kaynaklara daha kolay erişebilmekte, coğrafi kolay hareketlilik sayesinde daha etkili olabilmektedir. İletişim ve ulaşım kolaylıkları terör örgütlerini daha güçlü ve etkili kılabilmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı küreselleşmenin ortaya çıkardığı dönüşümler ile bu dönüşümlerin de etkisiyle güvenlik kavramındaki değişimlere odaklanılarak, bunun neden ve sonuçlarının ortaya konulmasıdır. Terör örgütlerinin amaçlarına ulaşmak için izledikleri yöntemler, kaynaklara erişimleri ve eylemlerinin nicelik ve niteliğindeki dönüşümler de çalışmanın amacının ortaya konulmasında incelenen hususlardandır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Güvenlik, Terör Örgütleri, Küresel Dönüşüm

Jel Kodları: F51, F52, H56, H77

¹ Bu çalışma 18-20 Nisan 2019 tarihleri arasında Gaziantep Üniversitesi tarafından düzenlenen 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu'nda "Küresel Güvenliğin Değişken Yapısı: Terör Örgütleri Örneği" başlıklı sunulmuş ve yayınlanmış bildirinin güncellenmiş ve genişletilmiş halidir.

ABSTRACT

In the process of globalization in which human life is shaped as a result of the decisions and events taken far far away from itself, there have also been various changes in security. In international politics, the change in power balances with globalization and the perception of states and people's risks and threats necessitated a variety of transformations in security. With this change, the concept of security has gone away from being an area where everyone has agreed on and can draw their boundaries. The rapid and easy realization of human mobility worldwide Without Borders, the intensification of economic mobility with capitalism in international trade, the expansion of internet usage and the creation of a virtual world have brought together a versatile and multidimensional security perception. In this context, security, especially in the military sense of security of nation states, cyber security, environmental security, economic security and humanitarian security, etc. it's evolved into concepts.

The phenomenon of globalization, which has become stronger, expanding and deepening, has caused the elimination of borders, social, political and economic transformations. This transformation has increased the number and strength of non-state actors. All these transformations have also been instrumental in a dizzying change in the concept of security. In addition to the negative effects of globalization, positive contributions such as democracy, human rights, the rule of law, and economic growth, although not just division, have been removed from the security of military content and added the aforementioned dimensions to the process. With globalization, all actors, including terrorist organizations, can move more flexibly, have a diversity of resources and from time to time engage in attitudes that are far from international legitimacy. This makes security more important and critical to other actors. In this context, terrorist organizations can easily access information, human and economic resources, be more effective thanks to geographical mobility. Communication and transportation facilities can make terrorist organizations more powerful and effective.

The main purpose of this study is to focus on the transformations caused by globalization and the changes in the security concept with the impact of these transformations and to reveal the reasons and consequences. The methods followed by terrorist organizations to achieve their objectives, access to resources and the quantifiable transformations of their actions are among the subjects to be examined in the determination of the purpose of the study. Qualitative research methods were used in this study.

Keywords: Globalization, Security, Terrorist Organizations, Global Transformation

Jel Codes: F51, F52, H56, H77

1. GİRİŞ

Günümüz dünyası dün olduğu gibi bugün de büyük bir dönüşüm yaşamaktadır. Değişim günümüz dünyasının temel niteliği olarak göze çarpmaktadır. Yaşamın akışı içinde devlet ve devlet dışı aktörler, yaşamın sosyal öğeleri ciddi bir dinamizmi içinde yeni roller ve sorumluluklarla ortaya çıkmaktadır.

Varlığı, gerçekliği ve zamanı konusundaki tartışmalar bir tarafa; küreselleşme süreci verili olarak değerlendirildiğinde, büyük bir dönüşümün nedeni bazen de sonucu olarak ifade edilebilir. Küreselleşme süreciyle birlikte dünyada denilebilir ki adeta hiçbir şey artık eskisi gibi ya da eski olarak kalmamaya başlamıştır.

İnsan nüfusundaki büyük artış, ekonomik gelişmelerin baş döndürücü değişimi ve cazibesi, sosyal ve siyasal devinimler ile devletler arasındaki güç ve çıkar mücadelesi küresel dünyanın görünen yüzü olmaya başlamıştır. Sosyal yaşamın güçlenen ve çeşitlenen yapısı bireyden, topluma oradan da devlet düzeyine varana kadar güvenlik olgusunu da çeşitlendirmiştir.

Çok kutuplu günümüz küresel düzeninde devlet ve devlet dışı aktörlerin sayısal artışı yanında, niteliksel dönüşümü dikkat çekicidir. Bu bağlamda devlet merkezli okumalar yanında devlet dışı okumalar da önemli ve zorunlu hale gelmiştir. Terör

örgütleri hedefleri, amaçları, yöntemleri, nicelikleri itibariyle artmıştır.

Çalışmada güvenlik anlayışının salt askeri anlayıştan öte çevresel, insani, ekonomik güvenlik türleri başta olmak üzere çeşitlendiği, değiştiği ifade edilerek bu değişimden hareketle küresel dünyanın gün geçtikçe kendinden daha fazla söz ettirme fırsatlarını yakalamış olan terör örgütlerinin eylemleriyle de yüzleşme zorunda kalışı, bunun neden ve sonuçları incelenmiştir.

2. GÜVENLİK ANLAYIŞININ GENİŞ-LEMESİ VE DERİNLEŞMESİ

Yaşamın hemen her aşamasında ortaya çıkan güvenlik kavramının zaman, mekân ve insan kavramlarından bağımsız bir tanımlaması bulunmamaktadır. Temel ihtiyaçların ve fiziksel şiddetin belirlediği barınma ve korunma ihtiyacı dışında toplum ve tarih süzgecinden geçmeyen dünya görüşü ve siyaset felsefesinden etkilenmeyen tanımlama çabaları bir noktadan sonra eskiyecektir. Güvenlik kavramı yoğun bir biçimde kullanılan bir kavram olmakla birlikte üzerinde uzlaşılan tek bir tanımı bulunmamaktadır. Bu bağlamda güvenlik kavramını anlaşılır kılmanın yolu onun nesnel değil türetilmiş bir kavram olduğu kabulünden geçmektedir. Genel olarak dünya siyasetinin işleyişi ile ilgili kuram ve yaklaşımlar güvenlikle ilgili politikaları da etkilemektedir. Uluslararası siyasette yaşanan değişimler, çeşitli aktörlerin farklı güvenlik anlayışlarını kabul etmeleri ve güvenliğin küreselleşme ile birlikte çeşitli değişimlere uğraması nedeniyle güvenliğin evrensel bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır (Kardaş, 2014: 226; Bilgin, 2010: 76; Karabulut, 2010: 7-8).

Uluslararası ilişkilerin temel teorilerinden biri olan realist teoriye göre uluslararası ilişkilerin temel aktörü devlettir. Realizme varsayımlarına göre insanın doğası kötüdür, devletin varlığı kutsaldır ve uluslararası sistemde devletleri denetleyen bir üst otoritenin yoktur. Realistlere göre uluslararası politikanın birincil gündemi

ulusal güvenlik sorunsalı ile ilgili konulardan oluşmaktadır. Realistler, devletlerin güvenliklerini sağlayacak merkezi bir otoritenin yokluğunu öne sürerek uluslararası sistemin anarşik bir yapıya sahip olduğunu dile getirmektedirler (Arı, 2010: 159-163; Babahanoğlu ve Bilici: 2018: 735). Uluslararası sistemin anarşik yapısından ötürü en önemli sorunların başında devletlerin güvenliğinin sağlanması gelmektedir. Bu kapsamda şüphesiz her devlet kendi ulusal ve uluslararası güvenliğini sağlamak zorundadır (Ateş, 2009: 17).

Uluslararası politikanın temel gündemini ulusal güvenlik konularından oluşturan realistler; ulusal güvenlik konularının askeri ve siyasal konulardan oluştuğunu savunmaktadırlar. Bu kapsamda realistler bu konulara birincil politika adı vermekte ve bunları öncelikli konular olarak değerlendirmektedir. Askeri ve siyasal konulardan oluşan güvenlik konusunun dışında kalmakla birlikte devletin ilgi alanında da olan ekonomi, sağlık, çevre ve benzeri konular ikincil politika olarak adlandırılmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde devleti yöneten askeri ve siyasal elitler, güvenliğin tanımlanmasında en etkili birimler olarak kabul edilmektedir (Arı, 2010: 163; Oğuzlu, 2007:14)

Realistlere göre her devlet kendi çıkarını maksimize etme çabası içinde olacağından diğer devletler ile iş birliği yapmayacaktır. Bu nedenle realistlere göre her devlet, kendi güvenliğini kendisi sağlamak zorunda kalacaktır. Bunun aksine sağlamak üzere devletler çeşitli iş birliği olanaklarının geliştirilerek bir uluslararası örgüt kurmalıdırlar. Böylece kurulan uluslararası örgütün destek ve yardımlarıyla uluslararası güvenlik sağlanabilecektir. Diğer bir anlatımla gerek uluslararası hukuka etkinlik kazandırılması gerekse uluslararası örgütlerin desteğiyle küresel iş birliğinin sağlanması uluslararası güvenlik için gereklidir. Çünkü bir devlet için kabul gören tehdit sadece diğer devletlerin faaliyetlerinden kaynaklı değil aynı zamanda küresel ısınma, çevresel felaketler

ve terör vb. küresel nitelikler taşıyan tehditlere karşı devletler iş birliği ekseninde ortak hareket etmeye zorunlu oldukları ifade edilmektedir (Sancak, 2013: 127).

Geleneksel güvenlik anlayışı, devlet aktörü üzerine odaklanmıştır. Bu anlayış devletin güvenliğinin hangi şartlar altında nasıl sağlanacağı sorusunu kendisine çıkış noktası olarak ele almaktadır. Uluslararası sistemin yapısının anarşik olduğunu savunan realist teoriden doğrudan etkilenen geleneksel anlayışa göre diğer devletler temel güvenlik tehdididir. Bu bağlamda devletlerin temel kaygısı beka sorunu olarak görülmektedir. Güvenlik kavramı siyasal, ekonomik, çevresel ve toplumsal alanları da içine alacak biçimde genişlemiş, aynı zamanda insanların ve toplumsal grupların güvenliği anlamında derinleşmiştir. Bu durum ise küreselleşmenin katkısı ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi neticesinde geleneksel devlet güvenliği anlayışına yönelik eleştirel yaklaşımların ortaya çıkmasına ve geliştirilmesine neden olduğu ifade edilmektedir (Ağır, 2015: 123-125).

Geleneksel güvenlik anlayışının özünü oluşturan savaş olgusu günümüzde oldukça farklı biçimlerde kendisini göstermektedir. Siber savaş, ekonomik savaş, terörizmle savaş vb. yeni terimlerle ifade edilen bu genişleme ve dönüşüm geleneksel anlamda savaş olgusuna yönelik algılamaları da değiştirmektedir. Geleneksel tehditlerin yaşadığı bu dönüşümün yanı sıra küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkmış olan yeni güvenlik ve tehdit alanları güvenlik kavramının genişlemesi ve derinleşmesine neden olmuştur. Artık geleneksel anlayışın odağında yer alan ulusal güvenliğe ek olarak çevre güvenliği, insan güvenliği, ekonomi güvenliği, siber güvenlik vb. yeni güvenlik alanları söz konusudur (Karabulut, 2010: 2).

Eleştirel bakış açıları ile ortaya çıkan yeni güvenlik yaklaşımına göre devletler güvenliklerine yönelik tehditleri salt askerî araçlara odaklanarak bertaraf etmeleri olanaklı değildir. Çünkü devlet güvenliğine yönelik tehditlerin çeşitlenmesi ve

algılanışındaki değişim, güvenlik sorununun çözümüne yönelik bir değişimi de beraberinde getirmektedir. Küreselleşme süreci ile birlikte önem kazanan demokratikleşme, temel insan hakları, özgürlük, ekonomik kalkınma ve büyüme, karşılıklı bağımlılığın teşviki, barış, çatışma çözümü, sivil toplumun desteklenmesi ve genişletilmesi vb. sivil çözümler karşılaşılan tehditler ve yaşanan güvenlik sorunlarının çözümünde en etkili yöntemler olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda güvenlik sorunsalı karşısındaki yeni yaklaşımlar, güvenlik ilişkilerini devletler arası karşılıklı bağımlılığa vurgu yaparak açıklamakta ve güvenlik kavramının bütün bir insanlık için olduğunu savunmaktadırlar (Ağır, 2015: 108). Geleneksel güvenlik anlayışına yöneltilen eleştiriler kapsamında güvenlik kavramı üzerine yapılan yorumların derinleştirilerek genişletilmesi, geleneksel güvenlik söylemlerine insani, ekonomik, siber vb. sıfatlar eklemeyerek farklı güvenlik tanımlamaları ve sektörlerinin oluşturulduğu söylenebilir. Bu bağlamda güvenlik kavramı üzerinde yaşanan derinleşme ve genişleme konusu, basit bir anlatımla güvenlik sözcüğüne eklenen sıfatlarla ifade edilmektedir (Mesjasz, 2008: 128).

Güvenlik kavramının genişlemesi ve derinleşmesi, temelde güvenliğe yönelik tehditlerinin artmasıyla doğru orantılı bir süreci bünyesinde barındırmaktadır. Bunun yanı sıra güvenliğe yönelik ortaya çıkan tehditlerin küreselleşmenin etkisiyle daha yaygın bir biçime dönüşmesinden ötürü güvenliğin küresel ölçekte ele alınmasının zorunluluğunu doğurmakta, bu yönüyle güvenlik-küreselleşme ilişkisinin incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan akışkanlık ve sınırların geçirgenliği, bireylerin ve devletlerin karşı karşıya kaldıkları tehditlerin etkisini ve çeşitliliğini de artırma kapasitesine sahiptir (Aksu ve Turhan, 2012: 71). Bu bağlamda öncelikle küreselleşme süreciyle birlikte hem bireylerin hem de devletlerin güvenliğine yönelik ortaya çıkan etki ve kapasitesi

değişmiş ve dönüşmüş olan yeni tehditler karşısında geliştirilen yeni güvenlik anlayışını incelemenin yerinde olacağı düşünülmektedir.

3. KÜRESELLEŞMENİN GÜVENLİK ÜZERİNE ETKİSİ VE YENİ GÜVENLİK ANLAYIŞI

Küreselleşme olgusu günümüz dünyasının temel niteliğini yansıtmaktadır. Öyle ki ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve birçok alanda yaşanan bütünleşme ve benzeşme süreçleri küreselleşme olgusu ile ifade edilmektedir (Örselli ve Göksu, 2009: 1132). Küreselleşme adı verilen olgunun kökenleri her ne kadar eski zamanlara dayansa da 1990'lı yıllardan bu yana yoğun olarak kullanılmakta ve analiz edilmektedir. Yeni dünya düzeni olarak da adlandırılan dönemin anahtar ifadelerinden biri haline gelen küreselleşme; siyasetten uluslararası ilişkilere, ekonomiden kültüre varıncaya kadar neredeyse her alanda etkili olmakta ve günlük yaşam üzerinde kendisini hissettirmektedir. Küreselleşmenin pek çok şeyi kapsayıcı özelliği ve hızla devam eden bir süreç olması farklı tanımlamalarının yapılmasına neden olmaktadır. Ancak bunların ortak özelliğinden yola çıkarak küreselleşme kavramı; farklı ülkelerde yaşayan insanların, ekonomik araçlarla farklı fikirleri ve sosyo-kültürel özellikleri farklı coğrafi bölgelere aktarabildiği ve bu aktarma sürecinde mevcut aktörlerin değişime uğradığı, aynı zamanda yeni aktörlerinde ortaya çıkmasına olanak tanıyan, güç ve iktidar ilişkilerinin yeniden dağıtılmasına ve tanımlanmasına neden olan bir süreç olarak tanımlanabileceği ifade edilmektedir (Demirtaş Çoşkun, 2014: 50-51).

Küreselleşme süreciyle birlikte ulusal ve uluslararası siyasette güç dengelerinde çeşitli değişimler yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişimler güvenlikle ilgili bir takım devlet dışı yeni aktörlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uluslararası terör örgütleri, organize suç örgütleri, devlet dışı örgütler ve çok uluslu şirketler bu aktörler arasında sayılabilmektedir. Dolayısıyla, küresel-

leşme süreci ile uluslararası siyasal sistemler, stratejik yapılar ve dengelerin değişikliğe uğradığı görülmektedir (Urhal, 2009: 76). Bu süreç, modern devletin güvenlik sağlama yeteneklerini zayıflatmakla birlikte devletin radikal bir dönüşüme uğramasına neden olmuştur. Ayrıca küreselleşme süreci, devlet ile toplum arasındaki güvenlik sözleşmesini değiştirmiş ve devletin güvenlik işlevlerini farklılaştırmıştır. Bu yönüyle küreselleşme devletleri dışarıdan zorlayan bir süreç olmaktan öte devleti güvenlik bağlamında içeriden de dönüştüren bir sürecin kendisidir. Dolayısıyla güvenlik anlayışında yaşanan dönüşümler devletlerin içsel dönüşümlerinde yatmaktadır (Kaygusuz, 2007: 145).

Küreselleşme süreci ile birlikte güvenliğe yönelik tehdit algılamaları karmaşık bir durum almıştır. Bu durum güvenliğe yönelik tehditlerin de doğasında temel bir değişime neden olmuştur. Bu değişim karşısında devletlerin ve insanların tehdit ve risk algılamaları da değişmekte ve bunun sonucu olarak güvenlik anlayışları da değişim yaşamaktadır. Geleneksel güvenlik anlayışında yer alan devlet odaklı tehdit algılamalarının yanı sıra uluslararası terör örgütleri, organize suç örgütleri, devlet dışı örgütler hatta zaman zaman bireylerde bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Küreselleşme süreci, devletlerin geleneksel güvenlik sorunları karşısında önceliklerini değiştirmemekle birlikte ortaya çıkan yeni tehdit türleri ve aktörler, ulusal güvenliği sağlamakla görevli olan temel aktör olarak devletin özel konumuna etki etmektedir (Ağır, 2015: 110).

Küreselleşme süreciyle birlikte günümüz dünyası hızla değişmekte ve yeniden şekillenmektedir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı karşısında devleti merkezine alan ve güvenliğin askeri yöntemlerle sağlanabileceğini savunan geleneksel güvenlik yaklaşımı; Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve küreselleşme sürecinin etkisiyle birlikte yeniden sorgulanır hale gelmiştir. Soğuk Savaş öncesi dönemde güvenlik anlayışı dar kapsamda ele alınmakta ve salt askeri tehditlere karşı alınan askeri

önlemler güvenlik anlayışının içeriğini oluşturmakta iken Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik anlayışında bir anlam genişlemesi ve derinleşmesi yaşanmış olup siyasal, sosyal, ekonomik ve çevresel konular da güvenlik kavramı kapsamında ele alınmaya başlamıştır (Kaypak, 2016: 20; Ağır, 2015: 99-100). Bu bağlamda yeni güvenlik anlayışı; politik, ekonomik, sosyal ve çevresel tehditleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönüyle yeni güvenlik anlayışının çok boyutlu bir biçimde insan onuruna, refahına, mutluluğuna ve haysiyetine dönük yeni tehditleri ortadan kaldırmayı amaçlayan bir yaklaşım olarak ortaya çıktığı söylenebilir (Özel ve Dönmez, 2016: 257).

Günümüzde artık güvenlik sorunsalı, düşman olarak kodlanan devletlerin ordusu ile eşdeğer kabul edilmemektedir. Bunun nedeni ise güvenliğin sürekliliğini sağlayan toplumsal hizmet güvenliği gibi geleneksel temellerin, ortaya çıkan yeni durumlara uyarlanamaması ve artık ihtiyaçlara karşılık verememesidir. Ulusal sınırlar dâhilinde yaşanan silahlı çatışmaların artması, istikrarsız yönetimlerin varlığı, ekonomik ve siyasal krizlerin yaygınlığıyla birlikte istikrarı bozan ya da ortadan kaldıran her türlü unsur ile daha fazla ilgilenilmeye başlanmıştır. Küreselleşme sürecinin etkisiyle ortaya çıkan tehdit unsurları artık sınır ve ülke tanınamaktadır. Bu şartlar altında devletler güvenliğini tek başına sağlayamadığından AB-NATO Füze Kalkan sisteminde olduğu gibi uluslararası sistemde ortak savunma projelerine yönelmektedir. Devletlerin güvende olmaları için salt askeri öğelerle ilgili değil, aynı zamanda insanlığı, toplumları, devletleri, dünyayı ve hatta küresel boyuta ulaşan tüm unsurları tehdit eden her türlü sorun ile ilgili olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda yeni güvenlik yaklaşımları, devleti güvenliğin nesnesi olarak gören geleneksel güvenlik yaklaşımlarının aksine ya toplumsal grupları ya da bireyi güvenliğin nesnesi olarak görmektedir. Bu kapsamda yeni güvenlik yaklaşımları, güvenliği daha geniş sosyal, ekonomik, çevresel ve politik amaçlarla birlikte ele

almaktadır (Kaypak, 2016: 20; Ağır, 2015: 99-100; Aydın, 2019: 719-733).

Klasik güvenlik anlayışında devletin güvenliğinin salt askeri güvenlik ile sağlanacağı düşüncesi küreselleşme süreciyle birlikte değişimlere uğramıştır. Güvenliğin devlet temelinde tanımlandığı geleneksel güvenlik anlayışının aksine, küreselleşme süreci devlet dışı bir unsur olarak insanı, çeşitli ekonomik, sosyal, kültürel, etnik ve dini toplumsal grupları odak haline getirmiştir. Böylece yeni güvenlik anlayışı; askeri güvenliğe ek olarak ekonomik, toplumsal, siyasal, çevresel, etnik ve kültürel boyutlarında eklenmesiyle genişlemiş ve derinleşmiştir. Bilgi ve iletişim araçlarında yaşanan teknolojik gelişmeler, verilerin sağlıklı ve güvenli bir biçimde depolanabilmesi, medya ve iletişim ağlarının özellikle sosyal medya mecralarının küreselleşme ile birlikte sınırların aşılması güvenlik anlayışlarını ve tanımlamalarını temelden etkilemiştir. Bu durum ise güvenliğe yönelik tehdit unsurlarının değişim ve dönüşüm geçirerek yeni bir boyutla biçimlenmesine neden olmuştur. Bu durum özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte hızla tüm dünyaya yayılan liberal demokrasi anlayışı, güvenliğin merkezine askeri unsurların yanı sıra birey ve sivil toplum olgularını yerleştirmeye başlamasıyla doğru orantılı olmuştur (Erdoğan, 2013: 270; Kâhya Birgül, 2011: 369; Aydın, 2018: 115-127).

Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan teknolojik gelişmeler, bilgi, ulaşım ve iletişim alanlarındaki yeni olanaklar ile birlikte küreselleşme büyük bir ivme kazanmıştır. Özellikle internet ağının yaygınlaşması ile birlikte sosyal medya siyasi propaganda aracına dönüşerek siyasete ve demokrasiye etki etmeye başlamıştır. Bu bağlamda özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü, gelir dağılımında adalet gibi kavramlar daha geniş kitlelerce talep edilmiş ve tartışılmaya başlanmıştır. Eski Sovyetler Birliği coğrafyasında görülen renkli devrimlerde bu tarz tartışmalar yaşanmıştır. Yine son dönem Orta Doğu bölgesinde yaşanan ve

çeşitli darbelerle neticelenen halk hareketlerinde de benzer söylemler kullanılarak sosyal medyada organize olunmuştur. Demokrasi, eşitlik, adalet vb. isteklerle ortaya çıkan bu halk hareketleri iktidar ve siyasal yapıların değişmesine neden olmakla birlikte bu hareketler önemli güvenlik sorunlarını da beraberinde getirerek güvenlik anlayışına siyasi ve sosyolojik bir boyut kazandırmıştır (Sancak, 2013: 131).

Soğuk Savaş'ın bitmesi ve küreselleşme sürecinin hız kazanarak ilerlemesi ile birlikte güvenlik ve güvenliğe ilişkin tehditler artık ulusal ve uluslararası boyuttan küresel bir boyuta evrilmiştir. Güvenlik anlayışının küresel bir boyut kazanmasıyla birlikte küresel sistem devlet, toplum ve insan unsurları ve bu unsurların birbirleri üzerindeki etkileşimi üzerinden yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır. Bu tartışmalar “yeni güvenlik anlayışı” olarak nitelenen bir güvenlik yaklaşımını ortaya çıkarmıştır. Bu anlayışta devletin güvenliğini önceleyerek salt askeri güce dayanan geleneksel güvenlik anlayışının aksine toplumların sahip olduğu siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerin de öncelendiği bir güvenlik yaklaşımı benimsenmiştir (Özel ve Dönmez, 2016: 269).

3.1. İnsani Güvenlik

İnsani güvenlik kavramı, güvenliğin salt devlet odaklı değil, insan gereksinimlerine göre şekillendirilmesi gerektiğini dile getirmektedir. İnsana yapılan vurgu ile birlikte güvenlik kavramı yeniden şekillenmektedir. Böylece devlet güvenliğini ön planda tutan güvenlik anlayışlarından köktenci bir değişimi de simgelemektedir (Ovalı, 2006: 4). Bu yönüyle insani güvenlik, zıtlıkları uyumlaştıran, bireylerin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal gelişimine katkı sunan, bireylere yönelik her türlü tehditlere karşı barışçıl çözümler üreten, sosyal refahı ve bütünleşmeyi sağlamayı hedefleyen yeni bir bakış açısı olarak kabul edilmektedir (Aksu ve Turhan, 2012: 75).

İnsan güvenliği, insanı güvenlik anlayışının odak noktasına taşıyarak insana yönelik tehditleri gündeme getirmektedir. Böylece güvenlik çalışmalarının temel nesnesi olarak devleti kabul eden yaklaşımlara da karşı gelmektedir. Bununla birlikte güvenlik çalışmalarında salt devlet fonksiyonlu yaklaşımlarının aksine uluslararası örgütler ve STK'lar vb. devlet dışı aktörleri de güvenliğin temin edilmesi sürecine dahil ederek devletin güvenlik alanındaki tekelleşmesine de engel olmaktadır. Bu bağlamda insan güvenliği; korunması gereken unsurları devlet dışı aktörler üzerinden açıklamaya çalışan ve devletin güvenliği temin etme noktasındaki baskın rolüne meydan okuyan farklı yaklaşımlardan beslenmektedir. Diğer bir anlatımla farklı düşünsel kökenlere sahip olmakla birlikte gerek soğuk savaş sırasında gerekse de sonrasında, devleti odak noktasına alan güvenlik anlayışına yöneltile eleştirilerden bazıları, doğrudan veya dolaylı olarak insan güvenliği kavramının kuramsal arka planına katkı sunmaktadırlar (Ovalı, 2006: 6).

Yeni güvenlik anlayışının ileri bir noktası olarak, BM Kalkınma Programı'nın (UNDP) 1994 yılında yayımladığı İnsani Kalkınma Raporu ile birlikte insani güvenlik anlayışı geliştirilmiştir. Söz konusu rapor, ilk kez bir coğrafyada güvensizliği ve dolayısıyla güvenliğin salt askeri nitelikte ve askeri unsurları taşıyan resmi organlarca karşılanan bir ihtiyaç ve sürecin ötesinde değerlendirerek, güvenlik anlayışına askeri tartışmaların tümüyle dışında yer alan “insani güvenlik” bakış açısını getirmiştir (Cizre, 2006: 8). İnsani güvenlik kavramının küresel siyasette tartışılmaya açılmasının önemli bir dönüm noktası olan bu rapor güvenlik kavramını tanımlarken insanı ön plana çıkarmakta ve insanların günlük hayatlarında karşılaşmaları muhtemel olan sorunlar üzerinde durmuştur. Bu yönüyle ilgili rapor; yoksulluk, işsizlik, açlık, hastalık, salgın, sosyal ve siyasal baskılar ile çatışmaları insan güvenliğine birer tehdit olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda insani güvenlik birey ve halk merkezli

olarak evrensel nitelikler taşımak durumundadır. İlgili rapor bu gerekçelerle insani güvenliği yedi temel bileşen üzerine inşa etmektedir (Erdem, 2016: 261-262):

1. Ekonomik Güvenlik: Bireylerin ekonomik olarak bir kazanç elde edebilecekleri bir işe sahip olmaları,
2. Gıda Güvenliği: Sürekli ve düzenli bir biçimde gıdaya ulaşabilme olanağı,
3. Sağlık Güvenliği: Hastalıklar ve salgınlardan korunma,
4. Çevresel Güvenlik: Doğal kaynakların sağlanması, afetlerden korunma, çevre kirliliğinden korunma,
5. Kişisel Güvenlik: Devlet ve devlet altı aktörlerden kaynaklanan fiziki şiddetten korunma,
6. Topluluk Güvenliği: Toplulukların kültürel öğelerinin korunması ve geleneklerinin sürdürülmesi,
7. Siyasi Güvenlik: Vatandaşlık ve siyasal hakların, temel hak ve özgürlüklerin korunması,

İnsani güvenlik kavramı, çatışmaların çözümü ve barışın sağlanmasına yönelik çalışmalarda da sıklıkla kendine yer bulan bir kavramdır. İnsani güvenlik yaklaşımına göre barış süreci kısa ve orta vadede yeni çatışmalar ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Bundan dolayı şiddet içerikli çatışmaların kalıcı çözüme ulaşması için alınması gereken bir dizi önlemler bulunmaktadır. Öncelikle barışın sağlanması sürecinin siyasal seçkinler arasında gerçekleştirilen bir müzakere olmaktan çıkarılıp tabana yayılması gerekmektedir. Sonrasında çatışma süreçlerinin şekillendirdiği güvensizlik durumlarına yanıt verilmesi gerekmektedir. İnsani güvenlik yaklaşımı, güvenlik anlayışında devlete biçilen rollerin genişletilmesi yerine birey ve toplum haklarının ortak bir zeminde ve tabandan, doğrudan doğruya bireyler tarafından dile getirilmesini amaçlamaktadır (Akay ve Şarlak, 2014: 4). Diğer bir anlatımla koruma-koruma ihtiyacı çerçevesinde

güvenlik önlemleri alınırken öncelik sert güvenlik önlemleri yerine yumuşak güvenlik önlemlerinde olmalıdır. Çünkü sert güvenlik önlemleri ile eşitsizliklere ve adaletsizliklere şiddet temelli karşı çıkışlar sonlandırılmamaktadır. Bu önlemlerle bulunan çözümler ise toplumda kalıcı bir çözüme dönüşmemektedir. Bu nedenle öncelikle yumuşak güvenlik önlemleri alınmalıdır. Böylece insanların belirli bir ölçüde sağlanan ancak yine de süren eşitsizliklere ve adaletsizliklere karşı çıkışlarında şiddete dayalı gösterilerin yerini daha demokratik protesto türleri alacağı ifade edilmektedir (Ergil, 2011: 121).

İnsani güvenlik yaklaşımı, odağına devleti alan klasik güvenlik yaklaşımının yerine bireylerin güvenliğinin sağlanmasını ve güçlendirilmesini odağına almaktadır. Devlet denilen mekanizma, içerisinde güvenlik hakkını da barındıracak bir şekilde bireylerin tüm hak ve özgürlüklerini güvence altına alan bir araç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre bireysel güvenlikten söz etmeden devlet güvenliğini konu edinmek, devletlerin de bireyler gibi birtakım haklara sahip olduğu anlamını ortaya çıkarmaktadır. Bu yönüyle insani güvenlik yaklaşımına göre devletler bireyler gibi haklara sahip değildir. Buna karşın devletlerin görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu noktada devletin güvenliği temelde bireyin güvenliğini sağlamak amacıyla kullanılan bir araçtan ibarettir. Bu nedenle güvenlik kavramının odağında temel insan hakları yer almalıdır. Diğer bir anlatımla güvenlik konularında devlet odaklı yaklaşımlardan vazgeçilmeli, buna karşın insan odaklı güvenlik politikaları tercih edilmelidir (Balzacq ve Ensaroğlu, 2008: 30). Özetle ifade etmek gerekirse insani güvenlik yaklaşımı silahlarla sağlanan bir güvenliği değil aksine insan onuruna dayalı bir güvenlik anlayışını savunmaktadır. Bu bağlamda insani güvenlik yaklaşımı çocukların ölmemesi, hastalıkların yayılmaması, insanların işsiz kalmamasını amaçlayan bir güvenlik yaklaşımıdır (UNDP, 1994: 22).

3.2. Ekonomik Güvenlik

Toplumsal yaşam ekonomik faaliyetler ile devam ettirildiği için ekonomik mekanizmanın işlerliği devam ettirilmek zorundadır. Çünkü ekonomik yapıda ortaya çıkacak herhangi bir aksaklık ihtiyaçların karşılanamaması anlamına gelmektedir. Ekonomik mekanizmalarda ortaya çıkacak olan aksaklıklar topluma işsizlik, açlık, fakirlik ve kaos olarak dönebilecektir. Bu yüzden üretimden tüketime giden sürecin tümünün herhangi bir aksaklığa neden vermeyecek biçimde işletilmesi gerekmektedir. Tüm bu süreçler ekonomik bir yaklaşımla ekonomik güvenlik olarak nitelendirilmektedir (Küçükşahin, 2006: 13).

Güvenlik anlayışında yaşanan değişim ile ön plana çıkan güvenlik türlerinden biri de ekonomik güvenlik kavramıdır. Soğuk Savaş'ın bitmesi, teknolojik gelişim, bilgi, iletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesi ve çeşitlenmesi küreselleşen günümüz dünyasında hem risklerin ve tehditlerin arttığı hem de mevcut risk ve tehditlerin yeniden şekillendiği ekonomide güvenliğin sağlanması zorunluluğunu ön plana çıkarmıştır. 1980 sonrası küreselleşme ile birlikte ülkeler arası ekonomik rekabet artmış, ayrıca ekonomide hem fırsatların hem de risk ve tehditlerin arttığı görülmektedir. Ekonomik güvenliğin sağlanması amacıyla kısa ve uzun vadede yararlı olacak unsurlar fırsatlar, ekonomik güvenliğin bozulmasına yol açabilecek her bir durum da tehdit ya da risk olarak tanımlanabilecektir (Aras, 2015: 133-134).

Dünya üzerindeki çatışmalar, kıt kaynaklar ve bu kaynakların eşitsiz bir biçimde dağıtılması üzerinden gerçekleşmektedir. Çatışma alanları ise buna paralel olarak kıt olan bu kaynaklara sahiplik eden coğrafyalardır. Uluslararası sistemi şekillendiren devletler, ekonomik geleceklerini güvence altına almak için doğal kaynakların bulunduğu coğrafyalarda kendi çıkarları doğrultusunda faaliyetler gerçekleştirmeye dönük politikalar ve stratejiler geliştirmektedir. Bu bağlamda

kaynak kıtlığı ile ekonomik güvenlik ve dolayısıyla ulusal güvenlik bir tutulmaktadır. Devletlerin uluslararası politikada güvenlikleri açısından esas dayanakları olan askeri gücün yanında sahip oldukları ya da nüfuz edebildikleri ekonomik varlıkları da oldukça önemlidir. Bu nedenle dış politikada ekonomik güce dayalı güvenlik stratejileri gün geçtikçe daha önemli bir durum olmaktadır (Demiray ve İşcan, 2008: 166).

3.3. Çevresel Güvenlik

20. yüzyılın son dönemlerinde başlayan ve sonrasında devam eden teknolojik gelişmeler ve hızlı sanayileşme, çevre üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Bu etkiler sonucunda insan yaşamı başta olmak üzere doğal yaşamın akışı olumsuz yönde etkileyen ozon tabakası incilmesi, küresel ısınma ve iklim değişiklikleri yaşanması, buzulların erimesi, biyolojik çeşitliliğin azalması, çölleşme, denizlerin kirlenmesi, su, toprak ve hava kirliliği, ormanlık alanların hızla yok olması vb. sayılabilecek birçok ciddi çevre sorunları günümüz insanlığının maruz kaldığı önemli uluslararası sorunlardan biri durumuna gelmiştir (Parlar ve Aslantürk, 2014: 72).

Küreselleşen dünyanın artan çevre sorunları uluslararası ilişkiler literatürüne yeni güvenlik türlerinden biri olan çevre güvenliği kavramını katmıştır. Çevre ve güvenlik arasındaki bağlantılarla ilgili araştırmalar 1960'lı ve 1970'li yıllara dayanmaktadır. Ancak bu araştırmaların "çevresel güvenlik" adı altında literatüre girişi Kopenhag Okulu ile birlikte olmuştur. Kopenhag Okulu, küreselleşme sürecinde artan karşılıklı bağımlılık sonucunda ortaya çıkan sorunlar ile çevresel sorunlardan hangisinin güvenliğin konusu olabileceğini sorgulamıştır. Çözüm olarak "güvenlikleştirme" kavramını sunmuş ve güvenliği sektör temelli analiz etmiş, bu sektörlerden biri de çevresel güvenliktir (Vural, 2018: 35).

Çevre güvenliği kavramı en genel şekilde çevresel tehdit ve tehlikelerin olmadığı bir ortam olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle çevre güvenliği başta insan olmak üzere

tüm canlı yaşamı için olmazsa olmaz bir güvenlik alanı olarak kabul edilmektedir. Çevre güvenliği, doğal habitatın sürdürülmesi, ekonomide yaşanan kaynak krizleri ve çevresel kaynakların varlığının ülkeler arasında anlaşmazlıklara, hatta zaman zaman çatışmalara neden olması gibi çevresel ve ekonomik konulara yönelik çok boyutlu tartışmaları bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönüyle çevre güvenliği kavramının birtakım riskleri bulunmaktadır. Küresel boyutta insan ve diğer canlı türlerinin yaşamlarını tehdit edecek düzeyde gerçekleşebilecek olan çevresel bir krizin oluşması, çevre sorunlarının ekonomik ve siyasal istikrarı tehdit etmesi, çevresel kaynakların bölüşülmesi ve çevreden kaynaklanan sorunların ülkeler ve topluluklar arasında çeşitli çatışmalara neden olması bu risklerden bazılarıdır (Özkan, 2016: 130; Kocatepe, 2018: 355).

Üretimin ve tüketimin paralel olarak sürekli artması kaçınılmaz çevre sorunlarını da beraberine getirmektedir. Gün geçtikçe artan çevre sorunları karşısında devletlerin tek başlarına aldıkları önlemler yetersiz kalmakta, bunun doğal bir sonucu olarak uluslararası iş birliği kaçınılmaz duruma gelmektedir (Özkan, 2016: 152). İklim değişikliğinin de etkisiyle birlikte ortaya çıkan çevresel sorunlar, ulusal, bölgesel ve uluslararası boyutta ülkeleri etkileyen tehditler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevresel sorunların çözümü devletlerin tek başına üstlenebileceği bir husus değildir, sorunların çözümünde uluslararası kuruluşlar ve devletlerarası işbirlikleri gerekmektedir (Usta ve Sürmeli, 2018: 277-278).

Yaşanan küresel ısınma ve sera etkisi, buzulların erimesi, ozon tabakasının incilmesi, artan ultraviyole ışınlarının varlığı, biyolojik çeşitliliğin tüm dünyada giderek azalması, su kaynaklarının kirlenmesi ve azalması, hızlı nüfus artışı vb. çevre sorunları çevrenin küreselleşmesine neden olmakla birlikte bu yeni tehditlere karşı uluslararası güvenlik kapsamında birtakım önlemlerin alınmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda küresel düzeyde

iş birliğinin sağlanmasını hedefleyerek kurulan uluslararası örgütler ve sivil toplum yapılanmaları, insani güvenliğin sağlanması ve çevreyi tehdit eden güvenlik risklerinin ortadan kaldırılması için çeşitli çalışmalar yürütmektedir (Özkan, 2016: 152).

3.4. Siber Güvenlik

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemin değişen güvenlik dinamiklerinden biri de bilişim alanındaki siber güvenlik algılamasıdır. 1991 sonrasında internet uluslararası sistemin aktörleri olarak kabul edilen başta devlet olmak üzere toplum ve bireylerin birbirlerine daha etkin bir şekilde bağlanmalarına neden olmuştur. Bu yönüyle internet uluslararası sistemdeki olayların katalizörü olarak kabul etmenin abartı olmadığı dile getirilmektedir. İnternet, akıllarda kalan Soğuk Savaş'ın izlerini silmede ve farklı coğrafyalarda yaşayan insanların arasındaki duvarların/sınırların ortadan kalkmasında önemli ve etkin bir rol oynamıştır. 1991 Körfez Savaşı'nın detaylarının internet ve medya organları üzerinden canlı yayınlarla kitlelere ulaştırılması yeni dönemin farklı olacağına en büyük göstergesi olarak kabul edilmektedir (Bıçakçı, 2012: 207).

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, mobil cihazların sayısındaki artış ve “nesnelerin interneti” kavramının yaşama geçmesi ile toplumlar fiziksel dünyanın dışında sanal/siber bir dünyada yaşamaya başlamışlardır. Yaşanan bu gelişmeler bireylerin ilgilerini nasıl cezbediyorsa aynı şekilde uluslararası toplumun, devletlerin ve devlet altı örgütler gibi bazı yapıların ilgisini bu sanal/siber alana çekmektedir. Küreselleşme ile birlikte internet kullanımının yaygınlaşması, bilgisayarlar ve mobil cihazlar aracılığıyla geliştirilen yöntemler bugün fiziksel dünyanın yanında bir de sanal/siber dünyayı ortaya çıkarmıştır. Siber dünyanın bu beklenmedik genişlemesi, çoğu yapı gibi kendisini de her türlü siber saldırılara açık hale getirmiştir. Günümüzde siber saldırganların ve siber saldırıların sayısı ile saldırganların bilgi düzeyleri arasında ters orantı bulunmaktadır. Saldırıları ve saldırganların

sayısı artarken bu kişilerin bilgi düzeylerinde azalış görülmektedir. Bu ters orantı, örgütleri ve devletleri, siber saldırılar ve tehditler karşısında daha kapsamlı güvenlik önlemleri almak zorunda bırakmaktadır. Bu bağlamda gelişmiş ülkeler siber uzayı beşinci operasyonel etki alanı olarak kabul etmektedir (Göztepe vd., 2014: 2). Bu alan bireylerin ve toplumların günlük yaşamlarında çok önemli yararlar ve kolaylıklar sağlasa da kötü niyetli ve bilinçsiz kullanımdan dolayı birtakım dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Örneğin küreselleşmenin ve teknolojinin gelişmesi terör örgütlerini ve terörizmi geleneksel yöntemlerin ötesine siber alana taşımıştır. Böylece dünya siber terör tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Artık küreselleşme ile birlikte terörist eylemler geleneksel eylem yöntemlerinin ötesine geçmiştir. Bu kapsamda artık terör örgütleri yeni siber saldırı yöntemlerini kullanarak yerel lokasyonlardan küresel saldırılar gerçekleştirmeye başlamışlardır (Gürkaynak ve İren, 2011: 264).

Geleneksel terörizm, hükümetlerin izlediği politikalara etki etmekle kalmayıp insanlara ve şehirlerin alt yapısına fiziksel zararlar vermiştir. Teknolojide yaşanan gelişmeler, yazılım ve donanımın daha kolay kullanılabilmesini sağlamış, böylece kullanıcılar açısından bilişim cihazlarını kullanmak daha kolay bir durum almıştır. Bu kapsamda terör örgütleri, siber araçlara uyum sağladıkça ve bunlardan yararlanmaya başladıkça bilişim ağları ve veri tabanları da saldırılara maruz kalmaktadır. Hatta bu durumun neden olduğu tehlikeler bu araçları kullanabilme yeteneğine göre büyümektedir. Geleneksel terör örgütlerine göre ortaya çıkan bu terör biçimi belki insanları siber araçlar ile doğrudan öldürmemekte ancak enerji hatları, su ve petrol tesisleri, ulaşım ağları, kamu kurumları veri merkezleri, e-devlet güvenliği vb. kritik alanları yöneten bilişim sistemlerini hedef almakta ve kamu ve toplum güvenliğini ihlal ederek kaosa neden olmaktadır (Hatipoğlu, 2017: 157).

Uluslararası terör ve suç örgütlerinin suç işleme ve eylem gerçekleştirme

kapasiteleri, bilişim teknolojilerinden yararlanabilme olanakları ile paralellik göstermektedir. Bu durum karşısında devletler istihbarat toplayabilmek için istihbarat birimlerinin yetkilerini artırmak durumunda kalmıştır. Bu durum ise istihbarat bilgilerini elde etmeyi kolaylaştıran bilişim araçlarının ve istihbarat faaliyetleri gerçekleştiren personelin yetkilerinin genişletilmesi olarak yaşam bulmuştur. Örneğin batılı devletler terörizm ve örgütlü suçlarla daha etkin mücadele için önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi, elektronik gözetim yetkileri ve siber suçlarla ilgili düzenlemeleri revize etmişlerdir. Çünkü küreselleşme ile birlikte artık terör ve suç örgütleri amaçlarını gerçekleştirmek için teknolojinin getirmiş olduğu nimetlerden azami ölçüde yararlanmaktadır. Bu durum karşısında devletler de kamu düzenini ve güvenliğini sağlamaya dönük faaliyetlerini aynı düzlem üzerinden gerçekleştirmektedir. Bu ise temelde güvenlik anlayışının toplumun tüm alanlarına yayılmasına neden olarak devletin bireylerin özel alanlarını da ihlal edebilmelerine neden olabilmektedir (Aksu ve Turhan, 2012: 72).

4. KÜRESELLEŞMENİN TERÖRİZM VE TERÖR ÖRGÜTLERİ ÜZERİNE ETKİSİ: DEAŞ TERÖR ÖRGÜTÜ ÖRNEĞİ

Terörizm, Soğuk Savaş süresince blok devletler tarafından birbirlerine karşı kullandıkları bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Diğer bir anlatımla Soğuk Savaş dönemi boyunca terörizm bir şekilde devletlerin güdümünde ya da en azından onların kontrol ve denetimi altında faaliyetlerde bulunmuştur. Terörizmi bir araç olarak kullanan blok devletlerden olan Sovyetler Birliği'nin dağılması uluslararası sistemin genelinde görüldüğü gibi uluslararası terörizmin yapısında da bir dizi yapısal değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu yönüyle terörizm son büyük değişim ve dönüşümünü Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte yaşamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile sona

eren Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde köklü değişimler ve dönüşümler yaşanmış, bu değişimler ve dönüşümler uluslararası terörizme de yeni boyutlar kazandırmıştır (Kanat, Kodaman ve İren, 2016: 576).

Terörizm devletler açısından artık çok taraflı bir işbirliğini gerektiren olgu olarak kabul edilmektedir. Devletlerin çıkarları karşısında içinde buldukları çatışma ise terörizm ile mücadelede işbirliğini zorlaştırmaktadır. Günümüzde bazı devletler teröre destek verebilmekte, terör örgütlerinin ortaya koyduğu eylemleri görmezden gelebilmekte ya da teröre hoşgörü ile yaklaşabilmektedir. Bu durum ise terörle mücadelenin gerçekten de zor ve çok faktörlü bir alan olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmaktadır (Akbaş, 2012: 322).

El Kaide terör örgütüne üye oldukları kabul edilen bir grup terörist 11 Eylül 2001 tarihinde küresel dünyada büyük yankı uyandıran bir eylem gerçekleştirmiştir. Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Savunma Bakanlığı binası Pentagon'a düzenlenen saldırılar çok sayıda sivil insanın ölümüne neden olmuştur. ABD, saldırılar sonrasında terörle mücadeleyi ulusal boyuttan çıkarıp uluslararası alana taşıyacağı mesajını vermiş ve sonrasında da bu mesajları yaşama da geçirmiştir. Yaşanan bu terörist saldırılar sonrası ABD'nin dost ve düşman tanımlaması değişmiştir. 11 Eylül 2001 tarihli terörist saldırılarından sonra uluslararası ilişkilerin gündemine "terörle mücadele" konusunun yerleşmesi de bu durumu kanıtlamaktadır. Ortaya çıkan bu yeni terörizm, bugüne kadarki kavramsal çerçevesini aşmış ve artık çok daha yıkıcı bir boyut kazanmıştır. ABD, terörist saldırılar sonrasında askeri müdahaleleri bir araç olarak kullanarak dünyayı kendi çıkarlarına göre şekillendirme gayreti içerisine girmiştir (Akbaş, 2011: 3; Yorulmaz, 2014: 131).

11 Eylül saldırıları sonrasında, sınırlı ve yerel düzeyde faaliyet gösteren terörizm sınır aşan bir boyut kazanmıştır. Bu saldırıların terörizmin küreselleşmesine ve dünya genelinde etki ve kapasite

bakımından yaygınlaşmaya başlamasına neden olduğu savları genel kabul görmüştür. Küreselleşmenin ve teknolojinin getirmiş olduğu olanaklardan terör örgütleri de etki ve kapasite düzeylerini artırma noktasında yararlanmaya başlamıştır. Böylece küreselleşme ile birlikte terör örgütleri düşman olarak kodladıkları unsurları; yerel olarak konumlandıkları kampların ve sınırların dışında da terörist faaliyetler gerçekleştirmeye başlamışlardır. Ayrıca dünyanın bir ucundan diğer ucundaki bir devletin terörist saldırılara maruz kalabilmesi ya da en zengin ve gelişmiş ülkelerin bile vurulabildiği bu dönem, sokaktaki halkın psikolojik açıdan kaygı ve kuşku duymasına neden olmuştur (Kartal, 2018: 52).

11 Eylül 2001 terör saldırıları neticesinde devletlerin güvenlik algılamalarındaki değişim, dönüm noktasına ulaşmıştır. 11 Eylül 2001'deki terör olayları neticesinde güvenlik kavramının kapsamı önemli oranda genişlemiştir. Küresel terör, örgütlü suç şebekeleri, uyuşturucu, silah ve insan ticareti, yasadışı göç ve kitle imha silahlarındaki artış vb. tehditlerin ortaya çıkması güvenlik kavramının da uluslararası boyutta yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ABD'nin egemen güç olma iddiası uluslararası ortamda yaşanan bulanıklığı ortadan kaldırmamıştır. Küreselleşme sürecinin beraberinde getirmiş olduğu ekonomik ve sosyal alanlardaki olumsuz sonuçlar, ABD ve Batı karşıtı terörü körükleyen en önemli etken olmuştur (Yorulmaz, 2014: 131).

Terörizm, küreselleşmenin getirmiş olduğu fırsat ve olanaklardan azami oranda yararlanarak düşük maliyetlerle büyük zararlara neden olan faaliyetler gerçekleştirebilmektedir. Bilgi ve iletişim ile ulaşım teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, küreselleşme ile birlikte ülke sınırlarının bir anlamda ortadan kalkmış olması, ulusal sınırların kontrol ve denetimini geleneksel anlamdaki şekliyle zorlaştırmaktadır. Bu durum bir bakıma terör örgütlerini ve onların bir faaliyeti olarak terörizmin işini kolaylaştırmaktadır.

Bu sayede terör örgütleri çok kolay bir şekilde organize olabilmekte, organize suç örgütleri ile karşılıklı ilişkiler geliştirebilmekte ve devletlerin denetiminden de uzaklaşmaktadırlar (Türköz, 2016: 154). Örnek olarak terör örgütlerinin organize suç örgütleri ile iş birliğine giderek kitle imha silahlarına ulaşabilmesi ya da organize suç örgütlerinin insan, silah ve uyuşturucu kaçakçılığında terör örgütlerinin olanaklarından yararlanması sayılabilir. Bunun yanı sıra, güvenlikle ilgili tehdit algılamaları, sınır ihlalleri, terör örgütlerinin uluslararasılaşması, terör örgütlerinin farklı milletlerden üyeler toplayabilmesi, terörizm ve terör örgütleri ile ilgili sorunların çok boyutlu karmaşık bir durum alması ve durumun birçok ülkeyi ilgilendirmesi, terör örgütlerinin sınırı aşan şekilde faaliyetler gerçekleştirmesi, küreselleşmenin getirmiş olduğu olanaklardan yararlanarak sınır ötesinde kazanmış oldukları üyeler aracılığıyla canlı bomba eylemleri düzenlemeleri uluslararası tüm aktörlerin terörle mücadeleye topluca katılmasını zorunlu kılmaktadır (Kartal, 2018: 48).

Bir terör örgütünü gündemde tutan en önemli özelliklerden biri şüphesiz eylemlerinin beklenmedik bir anda gerçekleştirebilme yeteneğidir. Bu özellik küreselleşme süreciyle birlikte hızla ilerleyen teknolojiyi kullanabilme, mekân ve zaman vb. farklılıklarla sağlanmaktadır. Terör örgütleri bu özgünlüğünü yitirmeye başladıkça tükenme sürecine girecektir ve nihayetinde de yok olacaklardır. Bu nedenle başarılı olmak için değişime ayak uydurmaları, etkin olarak değişmek için öğrenmek zorundadırlar. Bir başka ifadeyle terör örgütlerinin hızla değişen, tehditkâr ve rekabetçi bir dünya sisteminde eylemlerini gerçekleştirdiklerinden eylem yöntemlerini, davranış biçimlerini değiştirmek zorundadırlar (Demir, 2008: 63). 1990'lı yıllarla birlikte terörist faaliyetlerin yöntem ve boyutlarındaki belirgin değişim dikkat çekmektedir. İnsanların yoğun olduğu mekânlara en kalabalık anlarda yapılan terörist saldırılar, tahrip gücü çok yüksek bombaların kullanıldığı katliamların

gerçekleştiği bir yapıya dönüşmüştür. Terör örgütlerinin faaliyetlerinin biçimlerinde görülen farklılıkların yanı sıra 1990'lı yıllarla birlikte eylemlerin sayısı ve tahribat gücünde de belirgin değişimler dikkat çekmektedir. Terör örgütlerinin küreselleşmesiyle birlikte eylem sayılarında azalmalar yaşansa da gerçekleştirilen saldırıların tahribat gücü artmış, böylece terör örgütleri küreselleşmenin getirdiği avantajlardan yararlanarak uzun soluklu ayakta duran ve amaçlarını daha kolay gerçekleştirir duruma gelmişlerdir (Yalçın, 2006: 101).

Geleneksel terör örgütleri küreselleşme ile birlikte değişim yaşamakta ve sınır aşan bir örgüt olarak yeni anlamlar kazanmaktadır. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, terörün küreselleşmesi bağlamında önemli bir araca dönüşmüştür. Artık küreselleşen terör örgütleri bölgesel faaliyetler yerine daha ölümcül ve tehlikeli olan küresel eylemler gerçekleştirmektedir. Bu tür terör örgütleri özellikle küresel terör kavramının başat aktörü olarak sayılan internetin sağladığı platformlar ve çeşitli olanaklar ile klasik iletişim araçlarına duydukları ihtiyaçtan uzaklaşmaktadırlar. Terör örgütleri iletişim teknolojileri sayesinde yaptıkları propaganda faaliyetleriyle örgüte üye ve sempatican kazandırmaktan finansman sağlamaya kadar birçok etkinliği gerçekleştirebilmektedirler (Türkoğlu, 2017: 162-164).

Demokratikleşemeyen toplumlar küreselleşmenin getirdiği eğitim, adalet, sağlık ve teknoloji vb. olanaklardan yararlanamamaktadır. Küreselleşme çerçevesinde Ortadoğu bölgesine bakıldığında toplumlar arası ve devletler arası karşılıklı bağımlılıklar bulunmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte bölgede ortaya çıkan terör örgütleri ve eylemleri aynı zamanda dünyanın ortak sorunu haline gelmektedir. Suriye ve Irak'ta yaşanan iç savaş ve DEAŞ vb. terör örgütleri buna en iyi örnekler olarak kabul edilmektedir (Akbaş, Babahanoğlu ve Çaylı, 2016: 105). Irak'ta, ABD'nin işgali sonrası oluşan güç

ve iktidar boşluğu yeni aktörlerin oluşmasına zemin oluştururken, mevcut aktörlerden bazıları da ya güçlenmiş ya da zayıflamıştır. Bu aktörlerden en önemlisi hiç şüphesiz kendisini “Irak ve Şam İslam Devleti” olarak tanıtan DEAŞ terör örgütüdür. Örgüt, en temel söylemleri Irak’ta devlet içi ve devlet dışı aktörleri birleştiren bir unsurdur. Irak’ın ulusal bütünlüğünü tehdit eden DEAŞ terör örgütüne karşı bütün aktörler birleşse de bu durum taraflar arasındaki sorunları çözememiştir (Akbaş, 2015: 147).

Suriye’de yaşanan savaş ve çatışma ortamının şiddetli bir biçimde artması ile yeniden gündeme oturan DEAŞ terör örgütü, küresel terör kavramını en iyi tanımlayan örgütlerden biridir. Petrol kaynaklarına yakınlığı nedeniyle dünyanın en zengin terör grupları arasında sayılan DEAŞ küreselleşmenin avantajlarından azami oranda yararlanmakta ve böylece dünyanın dört bir yanından on binlerce insanı tarafına katmayı başarmaktadır. DEAŞ, küreselleşmeyle ve teknolojik gelişmelerle, propaganda aracı olarak interneti, bilişim sistemlerini ve yazılı, görsel ve sosyal medyayı oldukça etkin kullanmaktadır. Teknolojik gelişmeleri özellikle eylem biçimlerinde, eylemin

hazırlanmasında, planlanmasında ve icrasında kullanmakla birlikte küreselleşen dünya düzeninin egemen ilkelerini benimsemekte, böylece günümüz küresel dünyasında bir yer kazanma çabası içerisinde olduğunu göstermektedir (Karakaş, 2017: 35-36). Öyle ki Irak’ta ortaya çıkan DAEŞ terör örgütü küreselleşmenin getirmiş olduğu imkân ve olanakları kullanarak farklı coğrafyalarda kazandığı üyeleri vasıtasıyla yine dünyanın birçok yerinde çeşitli terörist saldırılar gerçekleştirerek yerel bir terör örgütü olmaktan çıkmış, küresel bir terör örgütüne dönüşmüştür. Ocak 2015 yılında Fransız dergisi Charlie Hebdo’da ve aynı yılın Kasım ayında Paris’te, 2016 yılında Fransa’nın Nice şehrinde ve Belçika’nın başkenti Brüksel’de çeşitli saldırılar gerçekleştirmiştir. Anılan örgüt yine Ocak 2015 – Ağustos 2016 arasında Türkiye’de 9 canlı bombalı terörist eylemler gerçekleştirmiştir. Bu eylemler neticesinde Türkiye’de birçok asker, polis ve sivil vatandaş hayatını kaybetmiştir. Ocak 2015 – Ağustos 2016 arasında DEAŞ tarafından Türkiye’de gerçekleştirilen canlı bomba eylemleri aşağıda bir tablo ile gösterilmektedir (Akbaş, Babahanoğlu ve Yelman, 2016: 101-102).

Tablo 1: DEAŞ’ın Türkiye’de Gerçekleştirdiği Canlı Bombalı Eylemler

Eylem Tarihi	Eylem Yeri	Eylemcilerin Kimliği	Yaralı Sayısı	Ölü Sayısı
06.01.2015	İstanbul	Diana Ramazova	2	1
20.07.2015	Suruç	Şeyh Abdurrahman Alagöz	104	34
10.10.2015	Ankara	Yunus Emre Alagöz ve Nihat Ürkmez	391	109
15.11.2015	Gaziantep	Halil İbrahim Durgun	5	1
12.01.2016	İstanbul	Nebil Fadli	15	11
19.03.2016	İstanbul	Mehmet Öztürk	36	5
01.05.2016	Gaziantep	İsmail Güneş	23	2
28.06.2016	İstanbul	Rakim Bulgarov, Vadim Osmanov ve Adı açıklanmayan 3. kişi	236	45
20.08.2016	Gaziantep	Adı açıklanmayan saldırgan	67	57

Kaynak: Akbaş, Babahanoğlu ve Yelman, 2016: 101-102.

Terör örgütlerinin ideolojilerini yayarak örgüte üye kazandırmak, toplumları etki altına almak, örgütsel hedefleri gerçekleştirmek için gazete, dergi, televizyon, sosyal medya ve çeşitli internet araçları gibi teknolojileri her dönemde kullanma olanakları söz konusu değildi. Bu bağlamda terör örgütleri amaçlarını gerçekleştirmek için yürüttükleri faaliyetlerini önceleri geleneksel yöntemleri kullanmak durumundaydılar. Ancak bugün terör örgütleri toplumda infial oluşturmak, dikkat çekmek, gündem oluşturmak, uluslararası arenada tanınmak, örgüte üye kazandırmak, örgüte finansal destek sağlamak ve varlıklarına meşruiyet zemini oluşturmak adına medyayı ve medya araçlarını etkin bir şekilde kullanmaktadırlar. Küreselleşme ve teknolojinin gelişmesi terör örgütlerini bu durumun yararlarından günümüzde daha fazla yararlanma yoluna sevk etmiştir. Böylece küreselleşme ile yerel düzeyden küresel düzeye ulaşan terör örgütleri teknolojinin gücüyle ses getirici eylemlerini daha geniş kitlelere ulaştırma şansını yakalamış; ayrıca eleman kazanma açısından gençleri daha fazla etkilemiştir. Bu yönüyle DEAŞ terör örgütü de medyayla ilişkilerini yoğun bir biçimde sürdürmektedir. Örgütün birçok ülkeden üyelerinin bulunması örgütün uluslararası karaktere sahip olmasına ve medya ile ilişkilerinin de uluslararası düzeyde olmasına neden olmaktadır (Sarıdiken, 2019: 4674; Kartal, 2018: 57).

Örneğin DEAŞ üyeleri, Twitter, Instagram ve Facebook vb. sosyal medya ve Youtube gibi video paylaşım siteleri aracılığıyla anlık olarak milyonlarca kişiye bazen çatışma esnasında çekilmiş kısa bir görüntü, bazen vahşi bir infaz anı, bazen de günlük yaşamlarından kesitler içeren yüzlerce propaganda videosu yayınlamaktadır. Bununla yetinmeyen örgüt yine küreselleşmenin başka bir avantajı olan mobil uygulama alanında da varlık göstermektedir. DEAŞ; “Fecr-ül Beşair”, “Huroof”, “Amaq Agency” gibi kendi geliştirdikleri mobil uygulamaların yanı sıra “Telegram” gibi mobil uygulamaları da

terörist faaliyetler için aktif olarak kullanmakta, dünyanın dört bir yanından kendisine üyeler ve sempatanlar toplamaktadır. Ayrıca örgüt klasik gazete ve dergi vb. birçok dilde basılan yayın organlarıyla birlikte dijital yayın organlarını da aktif olarak kullanmaktadır (Karakaş, 2017: 37-44).

Terör örgütlerinin en önemli amacı gerçekleştirdikleri terörist eylemler ile toplumda baskı, panik ve korku havası uyandırarak etki altına almaktır. Terör örgütlerinin bu amacına küreselleşme ile birlikte önemli atılımlar gerçekleştiren medya bilerek ya da bilmeyerek aracılık etmektedir. Terör eylemlerinin başarısı ne kadar çok kişiyi öldürdüğü ile değil ne kadar çok kişi üzerinde amaçlanan etkiyi uyandırdığı ile yakından ilgilidir. Bu etkileme noktasında da medyada yer alan görüntüler, önemli rol oynamaktadır (Gölbaşı, 2016: 68). Bugün küreselleşmenin etkisiyle terör örgütlerinin ve terörist eylemlerin etkileri ve yayılması tüm dünyada eskiye oranla daha hızlı artmaktadır. Bu durumun ilk nedeni olarak ekonomik dengesizlikler kabul edilmektedir. Şöyle ki teröristler mağduriyetlerini terör eylemleriyle aşma düşüncesindedirler. İkinci olarak küresel ve teknolojik gelişmeler kabul edilmektedir. Özellikle iletişim ve ulaşım araçlarının ucuz ve kolay ulaşılabilir olmaları ile teröristlere eylemlerinde kolaylıklar ve çabukluk sağlaması nedeniyle teröristlerce sıklıkla tercih edilmektedir (Akçay ve Çelenay, 2012: 183).

5. SONUÇ

Küreselleşme süreci birçok dönüşümün nedeni olmuştur. Kavramlar ve olgular küreselleşme süreciyle birlikte yeniden okunmaya ve değerlendirmeye başlanmış, olguların kapsam, nitelik ve eylemlerinde bir dönüşüm başlamıştır. Güvenlik olgusu da insan tarihiyle eşdeğerdir denilebilir. İnsanın en temel ihtiyaçlarından birisi de güvenlidir. Toplu yaşamak zorunda olan insanoğlu, sosyal düzeni sağlamak adına devlet aygıtını icat etmiştir. Bu aygıt da

zaman içinde dönüşmektedir. Günümüz dünyası ekonomik, sosyal ve siyasal unsurların güvenlik olgusuna öncelendiği bir dünyadır. Güvenlik olgusu bir taraftan devletlerin ihtiyacını ve bekası denilen geleceğini tesis etmek üzere dönüşmekteyken diğer taraftan bireyler, çok uluslu şirketler, toplumlar, sivil toplum kuruluşları vb. aktörlerin ihtiyacını karşılamak bakımından da dönüşmektedir.

Devletin bekası denilen olgunun salt askeri önlemlerle sağlanamayacağı anlaşıldığı günümüzde, uluslararası arenada devletin hala güçlü ancak tek aktör olmadığı ve bunun geleceğinin inşasının da sadece askeri önlemlerle sağlanamayacağı da ortaya çıkmıştır. Vatandaşlarının ve toplumunun mutlu ve müreffeh olmadığı devletin, geleceğinin de garanti altında olmadığı söylenebilir.

Küresel dünyada değişimin önemli bir ayağını oluşturan güvenlik olgusu artık ekonomik, çevresel ve insani unsurlarla ilişkilendirilmektedir. Çok aktörlü, çok unsurlu çağdaş dünya düzeninde belki de en dikkat çekici aktör ve eylem değişikliği terör örgütleri özelinde yaşanmaktadır. Terör örgütleri artık büyük ekonomik olanaklara sahip ve örgütlerin yapısı karmaşık duruma gelmiştir. Eylemleri çeşitlenmiş, elde ettikleri olanaklar nedeniyle eylemlerinin çapı ve etkisi de büyümüştür. Bu dinamizm devletlerin ve uluslararası toplumun bunlara karşı tutumlarının da dinamik olmasını zorunlu kılmaktadır.

KAYNAKÇA

1. AĞIR, B. S. (2015). “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı”, Güvenlik Stratejileri, Yıl: 11, Sayı: 22, s. 97-131.
2. AKAY, H. ve ŞARLAK, Z. (2014). Türkiye’de İnsani Güvenlik Perspektifinden Barış ve Uzlaşma, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstanbul.
3. AKBAŞ, Z. (2011). “ABD’nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu’da Güç Mücadelesi”, History Studies, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı, s. 1-18.
4. AKBAŞ, Z. (2012). “Devlet İnşa Sürecinde Terörle Mücadele Sorunu: Irak Örneği ve Türkiye Üzerine Etkileri”, The Journal of Academic

Irak’ta doğan DEAŞ, küresel dünyadan elde ettiği olanakları sonuna kadar kullanarak dünyanın birçok bölgesine yayılmakta ve eylemlerini de sürdürmektedir. Mobil uygulamalar, sosyal medya araçları, yazılı ve görsel medya platformları, video paylaşım siteleri, dijital yayın organları vb. küreselleşmenin getirmiş olduğu avantajları son derece akılcı yöntemlerle kullanmakta ve içselleştirmektedir. Böylece hedeflediği amaçlara ulaşmak için dünyanın dört bir yanından kolaylıkla eleman sağlayabilmekte ve sempatican kazanabilmektedir. Ayrıca küreselleşme ile birlikte yapısal dönüşümler yaşayan terör örgütleri gibi DEAŞ terör örgütü de değişmiş ve dönüşmüştür. Irak’ta doğan örgüt yerel düzeylerden küresel düzeylere ulaşmış olup terör örgütlerinin en önemli özelliği olan korku ve panik havası altında topluları sindirme çabasını tüm dünyada hissettirmeye çalışmaktadır.

DEAŞ ve benzeri terör örgütleri eylemlerini duyurmak amacıyla küresel dünyanın kendilerine sunduğu olanakları sonuna kadar kullanmaktadır. Uydu iletişim ve haberleşme teknolojilerinden, internete, kitle imha silahlarından asimetrik savaş taktiklerine, eğitilmiş, donanımlı ve hızlı hareket edebilme becerisine sahip üyeleri toplayabilme yeteneklerine varana dek çok sayıda faktörü güçlü bir şekilde kullanan terör örgütleri sosyal ve siyasal dinamikleri etkilemektedir.

- Social Science Studies, Cilt: 5 Sayı: 4, s. 319-332.
5. AKBAŞ, Z. (2015). “İkinci Körfez Savaşı’ndan Günümüze Irak: Aktörler ile Çıkar Çatışmalarının Analizi”, Türkiye’nin Yakın Havzasındaki Devlet-içi Çatışmalarının Analizi, Ed. EFEGİL, E. ve PAKİN ALBAYRAKOĞLU, E., Gündoğan Yayınları, s. 139-172.
 6. AKBAŞ, Z., BABAHANOĞLU, V. ve ÇAYLI, Ş. (2016). “Kapitalist Küreselleşmenin Ortadoğu’da Sosyo Ekonomik Ve Politik Alana Etkileri İstikrar ve Kalkınma İçin Fırsat Mı Tehdit Mi?”, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 6, Sayı 2, s. 86-108.
 7. AKBAŞ, Z., BABAHANOĞLU, V. ve YELMAN, E. (2016). “Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik İzlediği Açık Kapı Politikasının Ulusal Güvenliğine Ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri”, I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Asos Congress Bildiri Kitabı, ASOS Yayınları, s. 96-108, Elazığ.
 8. AKÇAY, E. Y. ve ÇELENAY, Ö. E. (2012). “Terör Ve Medya İlişkisinin 2003 Yılında İstanbul’da Meydana Gelen Saldırlar Örneğiyle İncelenmesi”, NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, s. 183-197.
 9. AKSU, M. ve TURHAN, F. (2012). “Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları ve İnsani Güvenlik”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, s. 69-80.
 10. ARAS, O. N. (2015). “Ekonomik Güvenlik ve Yolsuzluk İlişkisi: Türkiye Örneği”, Ekonomik Güvenlik, Ed. AYDIN, S., Adalet Yayınları, Ankara, s. 133-178.
 11. ARI, T. (2010). Uluslararası İlişkiler Teorileri, MKM Yayıncılık, 6. Baskı, Bursa.
 12. ATEŞ, D. (2009). “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm/ Realizm Tartışması ve Disiplinin Özerkliği”, Doğu Üniversitesi Dergisi, (10), 17, s. 11-25.
 13. AYDIN, E. (2018). “Geleneksel Güvenlik Yaklaşımı ile Genişleyen ve Derinleşen Güvenlik Yaklaşımının Karşılaştırılması”, Yerelden Globale Stratejik Araştırmalar III, Ed. STANCIU, Silvius, GÖKBUNAR, Ali Rıza, ve GÜNDÜZ, Turan, London: IJOPEC.
 14. AYDIN, E. (2019). “AB’nin Güvenliği ve Türkiye’nin Rolü: NATO Füze Kalkamı Projesi”, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Cilt 7, Sayı 16, s. 719-735.
 15. BABAHANOĞLU, V. ve BİLİCİ, Z. (2018). “Realizm Versus İdealizm: Göç, Bölgesel Barış Ve İstikrar Düşmanı Mı?”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 61, s. 734-740.
 16. BALZACQ, T. ve ENSAROĞLU, Y. (2008). İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa, TESEV Yayınları, İstanbul.
 17. BIÇAKCI, S. (2012). “Yeni Savaş ve Siber Güvenlik Arasında NATO’nun Yeniden Doğuşu”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 9, Sayı 34, s. 205-226.
 18. BİLGİN, P. (2010). “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 8, Sayı 14, s. 70-96.
 19. CİZRE, Ü. (2006). “Giriş Ya Da “İtaat” Kültürü Yerine Bilimsel “İtiraf” ve “İtiraz””, Almanak Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, Ed. CİZRE, Ümit, DCAF-TESEV Güvenlik Sektörü Çalışmaları Dizisi Özel Yayın, TESEV Yayınları, s. 8-11, İstanbul.
 20. DEMİR, C. K. (2008). “Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 19, s. 57-88.

21. DEMİRAY, M. ve İŞCAN, İ. H. (2008). “Uluslararası Sistemde Güvenlik Kavramının Değişimi Ekonomik ve Jeopolitik Arka Planı”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 21, s. 141-170.
22. DEMİRTAŞ COŞKUN, B. (2014). “Küreselleşme”, Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavramlar ve Teoriler, Ed. ÇAKMAK, H., Doğu Kitabevi, 1. Baskı, s. 50-56, İstanbul.
23. ERDEM, E. İ. (2016). “İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Çevre Güvenliği”, Gazi Akademik Bakış, Cilt: 10, Sayı: 19, s. 255-281.
24. ERDOĞAN, İ. (2013). “Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı”, Akademik Bakış, Cilt 6, Sayı 12, s. 265-292.
25. ERGİL, D. (2011). “Güvenlik ve Özgürlükler: Siyaset Felsefesi Açısından”, İnsan Hakları ve Güvenlik, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, s. 115-128, Ankara.
26. GÖLBAŞI, H. (2016). “Birbirinden Beslenen İki Kavram: Medya Ve Terör”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 31, s. 67-78.
27. GÖZTEPE, K. KILIC, R. ve KAYAALP, A. (2014). “Cyber Defense In Depth: Designing Cyber Security Agency Organization For Turkey”, Journal of Naval Science and Engineering, Vol.10, No.1, p. 1-24.
28. GÜRKAYNAK, M. ve İREN, A. A. (2011). “Reel Dünyada Sanal Açmaz: Siber Alanda Uluslararası İlişkiler”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 2, s. 263-279.
29. HATİPOĞLU, C. (2017). “Teknolojik Savaşlar: Siber Terörizm Tehditleri”, 3. Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi, Bildiriler Kitabı Cilt 1: Politik Araştırmalar, s. 157-168, Ankara.
30. KÂHYA BİRGÜL, A. (2011). “Medya Ve Tehdit-Güvenlik Algılamalarında Değişme”, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Ankara, s. 367-384.
31. KANAT, S., KODOMAN, T. ve İREN, A. A. (2016). “İnsani Güvenlik Ve Terörizmle Mücadele”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, s. 567-588.
32. KARABULUT, B. (2010). Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek, Barış Kitabevi, Ankara.
33. KARAKAŞ, C. K. (2017). “DAEŞ Propagandasında Yeni Medya Kullanımı”, Marmara İletişim Dergisi, Sayı 28, s. 33-46.
34. KARDAŞ, T. (2014). “Güvenlik”, Uluslararası İlişkilere Giriş, Ed. KARDAŞ, Ş. ve BALCI, A., Küre Yayınları, s. 226-234, İstanbul.
35. KARTAL, A. B. (2018). “Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAEŞ ve YPG Örneği”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Cilt 14, Sayı 27, s. 39-77.
36. KAYGUSUZ, Ö. (2007). “Küreselleşme ve Ulusal Güvenlik Devleti: Geri Dönüş Mümkün mü?”, Mülkiye Dergisi, 31(255), s. 137-153.
37. KAYPAK, Ş. (2016). “Çevresel Güvenlik Ve Yansımaları (Hatay Örneğinde)”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 35, s. 19-34.
38. KOCATEPE, D. (2018). “Güvenlik Çalışmalarında Çevre Güvenliği Sorunsalı”, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt, 9, Sayı 17, s. 335-358.
39. KÜÇÜKŞAHİN, A. (2006). “Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?”,

- Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı: 4, s. 7-40.
40. MESJASZ, C. (2008). “Ekonomik Güvenlik”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18, s. 125-150.
41. OĞUZLU, T. (2007). “Dünya Düzenleri ve Güvenlik: Ulus-Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor Mu?”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, (6), 14, ss. 7-42.
42. OVALI, A. Ş. (2006). “Ütopya İle Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 3, Sayı 10, s. 3-52.
43. ÖRSELLİ, E. Ve GÖKSU, V. (2009). “Küreselleşme ve Ulus Devlet Bağlamında Kimlik Açmazı”, VII. Kamu Yönetimi Forumu: Küreselleşme Karşısında Kamu Yönetimi Bildiriler Kitabı, s. 1132-1140, Kahramanmaraş.
44. ÖZEL, M. ve DÖNMEZ, D. (2016). “Toplum Sözleşmecilerinden 11 Eylül’e Güvenlik Anlayışındaki Değişim”, Türk İdare Dergisi, Sayı 482, s. 239-282.
45. ÖZKAN, A. (2016). “Güvenlik Paradigmasında Sınıraşan Bir Çevre Sorunsalı: “Nükleer Zarar””, Alternatif Politika, Cilt 8, Sayı 1, s. 128-159.
46. PARLAR, D. S. ve ASLANTÜRK, O. (2014). “Çevresel Güvenlik Kapsamında Su”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 7, s. 69-86.
47. SANCAK, K. (2013). “Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü”, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 6, s. 123-134.
48. SARIDİKEN, B. (2019). “DEAŞ (İŞİD) Örneği İle Medya Ve Terör İlişkisi”, International Social Sciences Studies Journal, Cilt: 5, Sayı: 43, s. 4646-4657.
49. TÜRKOĞLU, E. (2017). “Küresel Bir Terör Örgütü Olarak İŞİD’in Dijital Dergi Kullanımı: Konstantiniyye Üzerine Bir İnceleme”, Erciyes İletişim Dergisi “akademia”, Cilt 5, Sayı 1, s. 162-180.
50. TÜRKÖZ, Ş. (2016). “Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım”, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), s. 153-162.
51. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME (UNDP) (1994). Human Development Report 1994, Oxford University Press, New York.
52. URHAL, Ö. (2009). Küreselleşen Dünyada Güvenlik (Milli Güvenlik, Kamu Güvenliği, Örgütlü Suçlar ve Suç İstihbaratı), Adalet Yayınevi, Ankara.
53. USTA, S. ve SÜRMEİ İ. (2018). “Küresel Eksende Çevresel Güvenlik ve Uluslararası Örgütlerin Rolü”, Küresel Güven(lik)sizlik Eski Kavramların Yeni Yorumları, Ed. YİĞİTTEPE L. ve GÜZELİPEK Y.A., Hiperlink Yayınları, İstanbul, ss.263-284.
54. VURAL, Ç. (2018). “Çevresel Güvenliğin Gelişimi”, Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 20-38.
55. YALÇINER, S. (2006). “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü Ve Terörizmle Mücadele”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2, Sayı 4, s. 98-119.
56. YORULMAZ, M. (2014). ““Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu”, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s. 103-135.